

RÜNNATI EESTI NSV KEELESEADUSE PROJEKTI

Keeleseaduse kohalikele vastastele on ulatatud abikäsi Moskvast. 8. jaanuaril ilmus «Izvestijas» õigusteadlaste A. Pigolkini ja M. Studenikina ühisartikkel «Keel ja seadus», milles püütakse rahvuspoliitika senist dogmaatikat kasutada alla keelseaduse demokraatlik sisu. Siinne omapäi mõtlemine ja tegutsemine viivat meid Eestimaa teiste rahvuste ränga diskrimineerimiseni. Tüüpilise tsentralistliku mõttelaadi esindajatena said nad jõuda vaid tüüpjäreldule: keelseadus tuleb esialgu päevakorras maha võtta, sest õiguslikult õige seadusevalgus kumab ikka keskest.

Ühelt poolt tunnustatakse konstitutsioonilist sätet eesti keele kui Eesti NSV riigikeele kohta, teiselt poolt aga kurjustatakse, et rida keelseaduse seisukohti annab privileege eesti keelele, rikkudes seega põhimõtet kõikide keelte võrdsusest. Kerkib küsimus, kas õigusteadlastest oponendid ikka saavad aru, mida riigikeele all mõistetakse. Näib, et ei, sest kuidas muidu seletada etteheidet keelte võrdsuse põhimõtte rikkumise kohta keelseaduses. Oponentide loogikat järgides jõuaksime lahenduseni, et Eestimaa kõikide rahvusrühmade keeled tuleks sätestada riigikeelteks, Mõtlema, kuidas siis toimuks tegelik suhtlemine. Kuid keelte võrdsuse loosung on ainult suitsukate, et varjata oma tegelikke mõtteid: säilitada vene keele privileegid rahvusvabariigis kõigi teiste keelte ees. Kui oponendid oleksid tõesti mures väikerahvaste keelte saatuse pärast, võinuksid nad oma jõu rakendada Vene NFSV keelseaduse väljatöötamisele. Venelased on tervelt NSV Liidus ainuke rahvus, kellel on keelelised privileegid. Seda on igati soodustatud ja kindlustatud partei ja valitsuse otsuste ning määrustega, nõnda et iga mittevenelane pidi oskama vene keelt, venelastel aga ei olnud vajadustki omandada elukohajärgse rahvusvabariigi põlisrahva keelt. Seetõttu saavad venelased tänapäevani asju ajada kõikjal NSV Liidus oma emakeeles. Sellist privileegi pole ühelgi teisel rahvusel; väikerahvastel on äärmiseni ahenenud emakeelse asjaajamise võimalus isegi oma koduvabariigis. Oponentide ärrituse põhjuseks ongi tõsaasi, et keelseadus püüab kaotada mainitud ühepoolset kakskeelsust põhinevat ebavõrdsust ja kohustada üksikisikutega tööalaselt suhtlevaid töötajaid omandama ka põlisrahva keelt.

Oponendid ei suuda õiguslikult lahti mõtestada fakti, et NSV Liit koosneb suveräänsetest rahvusvabariikidest, et iga rahvusvabariik on suveräänne riik (mitte impeeriumi oblast) kõigi sellest tulenevate riigioiguslike järeldustega. Selle tõsiasi eiramisest tuleneb kõik muu ja nõnda moonutatakse ÜRO dokumentide sisu, märkamata, et igal rahval on oma põlisterritooriumil enesemääramise õigus, et tal on õigus kehtestada vabalt oma poliitiline staatus ning kindlustada vabalt oma majanduslikku, sotsiaalset ja kultuurilist arengut. Mõistagi kuulub siia ka küsimus riigikeelest. Inimõiguste rikkumise ei ole siin tegu, sest Eesti NSV keelseadus tunnustab mittepõlisrahvusest kodanike vääramatut õigust oma emakeele ja kultuuri viljelemisele (vt. kultuurautonoomia § 25), samuti kõigi kodanike võrdsust seaduse ees sõltumata nende emakeelest.

Vaatleme opponentide kriitikat paragrahvide kaupa. § 19 kohta märgitakse, et Eesti NSV tagab kogu oma territooriumil eestikeelse hariduse ja tunnustab kõigi oma kodanike võrdsust õigust riiklikule emakeelsele üldharidusele. Ebademokraatlikkus põhinevat siin selles, et eestlastele tagatavat õigused haridusele, kuna teisekeelsetele ainult antavat vastavad õigused. Tõepoolest, §-ga 19 lg. 1 tagatakse eestlastele ja kõikidele teistelegi rahvustele eestikeelne haridus kogu vabariigi territooriumil, kuna lõikega 2 sätestatakse kõigi Eesti NSV kodanike (eestlaste, valgevenelaste, venelaste jt.) võrdne õigus riiklikule emakeelsele üldharidusele. Seega keelseadus annab meie vabariigis näiteks valgevenelastelegi õiguse saada oma keelset üldharidust, kuigi valgevenelastel on nende oma koduvabariigis teadupärast raskusi emakeelse hariduse saamisega. Loomulikult sõltub mainitud õiguse realiseerimine siin palju rahvusrühmade omast initsiatiivist, mida riiklikult toetatakse. Oponendid aga jätavad hoopis tähelepanuta §-s 22 lõikes 1 öeldu, mille järgi Eesti NSV kodanikel on õigus eestikeelsele kutse-, keskeri- ja kõrgharidusele kõigil erialadel, mida Eesti NSV-s õpetatakse. Et jutt käib siin eestikeelsest haridusest, siis muidugi unustatakse nõuda, et ka siin tuleks õigused riiklikult tagada, nagu see on öeldud venekeelse hariduse kohta sama paragrahvi lõikes 2. Täname siin oponente, et nad juhtisid sellele meie tähelepanu ja nüüd ehk mõni rahvasaadik teeb §-s 22 lg. 1 vastava redaktsioonilise paranduse: «Eesti

NSV kodanikele on tagatud õigus eestikeelsele...». Kui jutt on juba sellele läinud, võiks samasuguse täpsustuse teha ka §-s 2 lg. 1: «Üksikisikule on Eesti NSV territooriumil tagatud õigus eestikeelsele asjaajamisele ja suhtlemisele...»

Oponentide arvates ei olevat § 4 lg. 2 vastavuses üleliiduliste seadusandlike aktidega: töölepingu sõlmimist ega jätkamist ei saavat siduda töötaja keelealaste kutsenõuetega. Selliste nõuete kehtestamine ei kuuluvatki liiduvabariigi kompetentsi, vaid need nõuded vajavad ühtmoodi lahendamist kõikides regioonides. Ometi on saanud selgeks terve NSV Liidu jaoks ühtmoodi lahenduste kehtestamise mõtte. Pealegi kuulub Eesti NSV võimkonda põhiseaduse § 73 p. 2 alusel Eesti NSV seadusandlus. NSV Liidu valitsuse määrustega kehtestatud kvalifikatsiooninõuded liiduvabariigis on kehtetud, kui nad on vastuolus vabariigi kõrgeima võimuorgani seadusaktidega. Mainime lisaks sedagi, et § 4 ja § 37 ei lähe vastuollu kodanike konstitutsiooniliselt sätestatud õigusega tööle; need paragrahvid esitavad vaid kohalikest tingimustest lähtuvalt konkreetsed kutsenõuded teatud kategooria töötajatele.

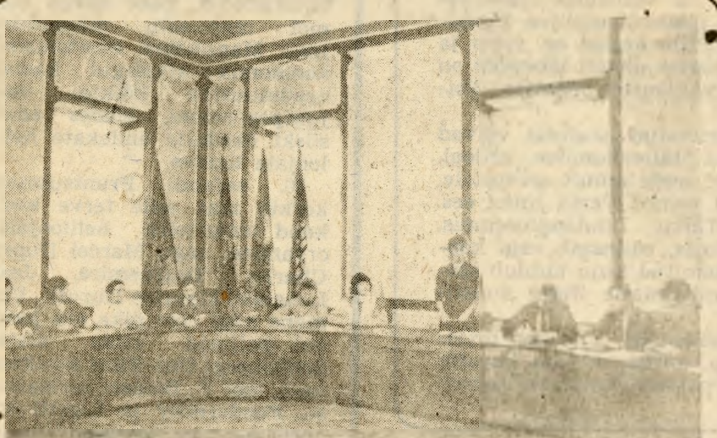
Demagoogilisi rünnakuid on teinigi, kuid meil puudub vajadus kõikidele nendele tähelepanu osutada. Hoopis hämmastav on opponentide «sügavmure» eestlaste tulevase haridustaseme pärast; nad ei näi teadvat, et käesoleva ajani on kõrgharidust saanud eesti keeleski. Seni pole põhjust olnud arvata, et eesti keeles saadud kõrgharidus on madalama kvaliteediga kui vene keeles saadud. Nähtavasti ei tea «muretejad» sedagi, et eesti õppekeelega Tartu ülikool kuulub NSV Liidu juhtivate ülikoolide hulka.

Et kõigil oleks ühemõtteliselt selge, mida me riigikeele mõiste all mõtleme, tuleks keelseaduse projektis tingimata taastada § 1 lg. 2 selle esialgses sõnastuses: «Eesti keel on Eesti NSV-s riigivõimu- ja riigivalitsemisorganite, asutuste, ettevõtete ja organisatsioonide asjaajamiskeel.» Praegune § 1 lg. 2 nihkuks seega 3. lõikeks.

Et eesti keel täidaks riigikeele funktsiooni, on vaja, et Eesti NSV riigivõimu- ja riigivalitsusasutused ning muudki asutused, ettevõtted ja organisatsioonid kasutaksid kõikjal Eestimaal ajaliselt täpselt määratletud üleminekuperioodi järel asjaajamises eesti keelt. Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumil on muidugi õigus vajaduse korral konkreetsed üleminekuperioode pikendada või lühendada. Praegune projekt ei taga riigikeele kasutamist kõikjal Eesti NSV-s. Seepärast on tingimata vaja arvesse võtta rahvasaadik Juhan Aare eelmisel istungjärgul esitatud parandusettepanek § 36 lg. 1 kohta: «Kohalike riigivõimu- ja riigivalitsusasutuste puhul, kus seni on olnud asjaajamine venekeelne ning mille haldusala elanikkond oma rõhuvas enamuses ei valda eesti keelt, võib Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidium käesoleva seaduse § 8 lg. 1 rakendamise tähtajaliselt edasi lükata.»

Tuleb kategooriliselt seista vastu survele teha keelseaduses selliseid redaktsioonilisi parandusi (näit. viia sisse termineid «rahvustevahelise suhtlemise keel», «üleliiduline keel»), mille jõustumine piiraks või tõkestaks riigikeele kasutamist. Keeleseadus koos siin esitatud täpsustustega tuleb 18. jaanuaril algaval Eesti NSV Ülemnõukogu istungjärgul vastu võtta.

Keeleteadlased
ARVO EEK,
MART RANNUT ja
MART MERI,
advokaadid
KAIDO PIHLAKAS,
AARE TARK ja
VÄINO VILLIK

Linna täitevkomitee istungisaalis olid Tartust valitud NSV Liidu Ülemnõukogu saadikud ja täitevkomitee juhtkond. Saadikugrupi vanem Ulvi Kiho ettepanekul võeti päevakorda kolm teemat. Kõigepealt arutati keelseaduse eelnõu.

Arutelul jõuti ühisele seisukohale: Tartu grupi saadikud pooldavad keelseaduse eelnõu vastuvõtmist Eesti NSV Ülemnõukogu istungjärgul, tarvilikud on redaktsioonilised parandused. Lepiti kokku, et rahvasaadik Helju-Mare Terentjeva valmistub sõnavõfiks. Arutati veel Eesti NSV Ülemnõukogu 16. novembri 1988 otsuste täitmist ja uute seaduste koostamist.

GUNNAR KULDERE
Kaljo Raua foto